

JAN LUCEMBURSKÝ A RAKOUSKÉ ZEMĚ. DIPLOMATICKÉ POSTUPY A CÍLE ČESKÉHO KRÁLE¹

LUCIE VOJTÍŠKOVÁ

Rakousko bylo v době Jana Lucemburského tvořeno dvěma územími. První z nich se skládalo z Horních a Dolních Rakous a bylo ovládáno rodem Habsburků, druhé z Tyrolska, Korutan, Kraňska a Gorice, kterému vládl rod Menhardovců v osobě Jindřicha Korutanského. Moje studie se tedy bude zabývat politickými vztahy Jana Lucemburského k oběma těmto rodům.

Z hlediska historie českých zemí je vztah zvláště k Habsburkům naprosto zásadní. Přesto se mu právě pro období Jana Lucemburského, tedy dobu po zmatcích na českém trůně a příchodu nové dynastie do srdce Evropy, nikdo samostatně nevěnoval. Absence obdobné studie je jak ze strany české, tak ze strany rakouské historiografie. V tom se vztah k Rakousům liší od vztahu českých zemí ke Korutansku a Tyrolsku. Pro země Jindřicha Korutanského byla totiž v rámci konferenčního sborníku *King John of Luxembourg and the art of his era* vydána krátká studie o jejich poměru k českému králi.² Zároveň je toto téma zpracováváno v několika studiích v rámci zkoumání role Markéty zvané Maultasch ve sňatkové politice.³ Pro Habsburky nám ale nezbyvá než informace čerpat z monografií věnovaných životu Jana Lucemburského,⁴ popřípadě okrajově ze studií věnovaných vztahům k jiným

- 1 Tento výstup vznikl v rámci zastřešujícího projektu »Středověk v interdisciplinárních souvislostech«, projektu » FF/VG/2017/70 Jan Lucemburský a rakouské země. Diplomatičké postupy a cíle českého krále«, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy z prostředků Specifického vysokoškolského výzkumu na rok 2017.
- 2 Baum, Wilhelm: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johans von Böhmen (1310–1346). In: *King John of Luxembourg and the art of his era*. Praha 1998, s. 28–38.
- 3 Miethke, Jürgen: Die Eheaffäre der Margarete „Maultasch“, Gräfin von Tirol (1341/1342): Ein Beispiel hochadliger Familienpolitik im Spätmittelalter. In: Pápste, Pilger, Pönitentiarie. Festschrift für Ludwig Schmutge zum 65. Geburtstag. Tübingen 2004, s. 353–391.
- 4 Tuto rozsáhlou bibliografii shrnuje například publikace Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy, ed. Šmahel František – Bobková Lenka. Praha 2012. Z nejvýznamnějších českých děl je třeba upozornit hlavně na díla Jiřího Spěváčka: Spěváček, Jiří: Král diplomat: Jan Lucemburský 1296–1346. Praha 1982, a Spěváček, Jiří: Jan Lucemburský a jeho doba: K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou. Praha 1994, a Josefa Šusty: Šusta, Josef: Dvě knihy českých dějin. Kus středověké historie našeho kraje. Kniha druhá: Počátky Lucemburské. Praha 1919, a Šusta, Jiří: České dějiny II/2. Král cizinec. Praha 1939. Z lucemburského prostředí si zaslouží pozornost

panovníkům,⁵ vládnoucím rodům, zemím či významným dobovým osobnostem a v neposlední řadě též z obecných studií popisujících zahraniční politiku českého krále.⁶

Zásadním zdrojem informací jsou v tomto ohledu samozřejmě samotné prameny, které se nám dochovaly v dostatečné míře, a to jak diplomatického, tak i narativního charakteru. Listinný materiál je uložen především v Národním archivu ve fondu Archiv Koruny České a v rakouském Haus-, Hof- und Staatsarchivu ve fondu Allgemeine Urkundenreihe, některé další listiny pak v různých městských či církevních archivech v Rakousku, jak ostatně ukazuje připojený soupis.⁷ Bohužel pro toto období neexistují žádné rakouské edice diplomatických pramenů, proto musíme vycházet hlavně z edic českých či říšských.⁸

Z narativních pramenů lze čerpat v první řadě ze *Zbraslavské kroniky*,⁹ která nám přibližuje pohled na tyto vztahy z české strany. Další významnou kronikou je dílo tyrolského kronikáře Jana z Viktringu *Liber certarum historiarum*.¹⁰ Opat Jan své dílo o historii Korutan, Tyrolska a Rakouského vévodství, vznikající v letech 1312–1345, pojal od karolinské doby až po svou současnost, resp. po rok 1343.¹¹ Jedná se o jeden z nejbohatších pramenů ukazující Jana Lucemburského z rakouského pohledu. Z dalších zahraničních pramenů můžeme čerpat například z díla současníka výše zmíněných autorů Mathiase z Neuenburgu, který se ve své kronice snažil zachytit události posledních sta let císařství od nástupu Fridricha II. na římský trůn až po smrt Karla IV., tedy cca 1245–1368.¹² Tento autor spadající do okruhu štrasburské kronikářské tvorby, stavěl do centra pozornosti své kroniky, vznikající

---

především vůbec první kniha zabývající se Janem Lucemburským, kterou sepsal Schrötter, Johann: Johann Graf von Luxemburg und König von Böhmen. Luxemburg 1865, a také obsáhlý sborník z konference věnované českému králi a lucemburskému hraběti k výročí 700 let od narození a 650 let od smrti Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen, 1296–1346. Tagungsband der 9es Journées lothoringiennes 22.–26. Oktober 1996. Luxembourg 1997. Z francouzsky psaných nesmíme opomenout ani publikaci velkého odborníka na politické děje ve Francii v pozdním středověku Cazellese, Raymonda: Jean l'Aveugle, comte de Luxembourg, roi de Bohême. Bourges 1947.

5 Menzel, Michael: König Johann von Böhmen und die Wittelsbacher. In: Johann der Blinde, s. 307–342.

6 Meltzer, Franz: Die Ostraumpolitik König Johanns von Böhmen. Jena 1940.

7 Viz níže.

8 Vycházím hlavně z edičních řad Regesta diplomatica nec noc epistolaria Bohemiae et Moraviae (dále RBM), Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (dále CDM) a Monumenta Germaniae Historica (dále MGH).

9 Petra Žitavského Kronika Zbraslavská. (Chronicon Aulea regiae). In: Fontes rerum Bohemicarum IV (dále FRB IV), ed. Josef Emler. Praha 1884. Užívaný český překlad Zbraslavská kronika. Chronicon Aulea Regiae, ed. František Heřmanský – Rudolf Mertlík – Zdeněk Fiala – Marie Bláhová. Praha 1976.

10 Iohannis abbas Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 1–2. Ed. Schneider Fedorus. Berlin 1909–1910 (= MGH Script. rer. Germ. 36).

11 Bassi, Urban, Kamptner Margit: Studien zur Geschichtsschreibung Johanns von Viktring. Klagenfurt 1997, s. 7 a 12.

12 Die Chronik des Mathias von Neuenburg (Chronica Mathiae de Nuwenburg). Ed. Hofmeister Adolf. Berlin 1924–1940 (= MGH. Script. rer. Germ. Nova Series 4).

v letech 1330–1370, kromě císařů hlavně Habsburky.¹³ O něco mladší, avšak neméně hodnotnou je *Chronica Austriae*¹⁴ od Thomase Ebendorfera. Toto dílo, vzniklé až v letech 1450–51 s pokračováním až do roku 1464, popisuje historii rakouských zemí od mýtických počátků v biblických časech až po autorovu současnost.

Dříve než se budu moci ve své studii zamyslet na diplomatickými cíli a metodami českého krále ve vztazích s jeho jižními sousedy, je potřeba představit alespoň ve stručnosti vývoj těchto vztahů. K duelu Jana Lucemburského s Jindřichem Korutanským a jeho rodem již existuje studie, a proto, ač se jednalo o jednu ze zásadních kapitol české zahraniční politiky po dobu téměř 25 let, se budu na následujících stránkách věnovat ve větší míře vztahům českého krále k vévodům rakouským z rodu Habsburků. Na druhou stranu je třeba říci, že korutanskou a habsburskou politiku nelze od sebe jednoznačně oddělit, neboť se vzájemně proplétaly a často vztah k jednomu vévodskému domu ovlivňoval a určoval Janův vztah k druhému z nich.

Vztah Jana Lucemburského k rakouským vévodům můžeme rozdělit na pět fází. Milníkem pro každou z nich je významná událost, která změnila rovnováhu sil a vztahů mezi jejími aktéry. Charakter těchto událostí je pestrý, strany se uchylovaly k užití silové politiky včetně válečného konfliktu, ale i k nejjemnější diplomacii. Velkou roli hrál i vývoj v rámci jednotlivých rodů, tj. úmrtí hlavních představitelů či vzájemné konflikty. Vztahy těchto dvou mocenských hráčů se tak měnily od neutrálních, přes otevřené nepřátelství ke smíření a následné zákulisní dohody, až ke konečnému nalezení rovnováhy.

I. fáze: rozvoj vztahů v rámci vstupních podmínek Jana Lucemburského na český trůn

První fázi těchto vztahů počítáme od doby nástupu Jana Lucemburského na český trůn roku 1310¹⁵ až po smrt Janova otce Jindřicha VII. v roce 1313. Vztahy v této fázi byly již z velké části „přednastaveny“ předchozími událostmi a politickými snahami Janova otce.

Po vyměření Přemyslovců roku 1306 se za nástupce na český trůn považoval Jindřich Korutanský, který se 13. února 1306 oženil s dcerou Václava II. a sestrou posledního přemyslovského krále Václava III.¹⁶ Avšak ambiciózní římský král Albrecht I. Habsburský chtěl získat trůn pro svého syna Rudolfa III. Habsburského. Přestože si čeští páni zvolili za svého krále Jindřicha Korutanského, podařilo se druhé části šlechty za vojenské podpory Albrechta I. prosadit na český trůn Rudolfa. Ten

13 Lorenz, Ottokar: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter*. Berlin 1870, s. 26–27.

14 Thomas Ebendorfer: *Chronica Austriae*. Ed. Lhotsky Alphons. Berlin – Zürich 1967 (= MGH Script. rer. Germ. Nova Series 13).

15 Ke korunování Jana českým králem došlo až 7. února 1311, ale již 3. prosince 1310 obsadil Jan Lucemburský se svým vojskem Prahu a Jindřich Korutanský utekl (FRB IV, kniha I, kap. 108, s. 174).

16 FRB IV, kniha I, kap. 84, s. 106; Baum, W.: *Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen*, s. 28.

ale následujícího roku zemřel při obléhání Horažďovic, a tak Jindřich Korutanský mohl znovu usednout na trůn. Z nespokojenosti českého panstva, duchovenstva i měšťanstva s korutanským králem vznikla iniciativa směrem k nově zvolenému římskému králi Jindřichu VII., aby dal českým zemím svého syna za krále.¹⁷

Jindřich VII. byl zvolen římským králem roku 1308 jako kompromisní kandidát mezi silící mocí a vlivem francouzského krále a dědičným úsilím rakouského vévody. Byl zvolen bez podpory českého krále Jindřicha Korutanského. Tím pádem mu nebyl nijak zavázán a nijak nespěchal udělit mu české země v léno, o což ani Korutanec nežádal. Nerozvíjení vztahu s římským králem se ale pro Jindřicha v ne snadném postavení českého krále ukázalo jako politická chyba.¹⁸ Když se pak po domluvě s českými zástupci rozhodl římský král poslat do Čech svého syna Jana jako nového pretendenta královského trůnu, nebyl tedy pro něj problém udělit mu později české země v léno. Jindřich Korutanský se tím z pohledu Říše římské stal překážkou a v podstatě nepřítelem římského krále. Na frankfurtském dvorském sněmu byl v červenci 1310 Jindřich Korutanský odsouzen ke ztrátě zemí a byla na něj uvalena říšská klatba. Po sňatku s poslední svobodnou Přemyslovnou byly tak české země uděleny v léno Janu Lucemburskému 30. srpna 1310.¹⁹ Ačkoliv se Jindřich Korutanský spojil s míšeňskými a württemberskými markrabaty, kteří mu až do příchodu nového krále pomáhali udržet se v českých zemích, budoucí král Jan nakonec dobyl i Prahu za značné podpory Petra z Aspeltu a jeho vojsk, stejně tak jako pražských měšťanů a Jindřich Korutanský musel 9. prosince 1310 z hlavního města království potupně prchnout a do Čech se již nevrátil.²⁰ Jan Lucemburský byl korunován českým králem 7. února 1311 na Pražském hradě,²¹ ale Jindřich Korutanský užíval titulu českého krále až do své smrti roku 1335 a jak bude ukázáno dále, nikdy se nesmířil s tím, že by ho měl užívat mladý Lucemburčan. Nakonec se Jindřich Korutanský ještě před smrtí římského císaře za pomoci královny Elišky²² usmířil i s rakouskými vévody,²³ kteří mladého Lucemburka podpořili.

Mezitím se však udály i v habsburském rodě velké změny, které rakouským vévodům zabránily reagovat na ztrátu vlivu v Českém království. Než Albrecht I. a jeho syn Fridrich stačili posbírat vojsko, aby se vypořádali se svým sokem Jindřichem Korutanským,²⁴ který byl navzdory předem českým sněmem schválenému nástupnictví Habsburků opět dosazen na český trůn,²⁵ byl římský král v blízkosti rodové-

---

17 FRB IV, kniha I, kap. 90, s. 124–127.

18 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johans von Böhmen, s. 28.

19 Regesta Imperii V. 4/2, č. 600.

20 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 40.

21 FRB IV, kniha I, kap. 109, s. 177.

22 RBM III, č. 35 a 36, s. 14.

23 RBM III, č. 10, s. 4.

24 Krieger, Karl-Friedrich: Habsburkové ve středověku: Od Rudolfa I. (1218–1291) do Fridricha III. (1415–1493). Praha 2003, s. 104.

25 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 96.

ho hradu 1. května 1308 zavražděn svým synovcem Janem.²⁶ Tím Habsburský rod ztratil na nějaký čas silného vůdce a než se podařilo nejstaršímu z Albrechtových synů Fridrichu zvanému Sličný konsolidovat pozici, museli se Habsburkové vzdát svých ambicí na ovládnutí českých zemí, neboť vedli válku i v Korutanech, a to bylo pro mladé vévody příliš. Definitivně se nároku na český trůn vzdali 14. srpna 1308 za 45 000 stříbrných marek.²⁷ Zároveň se však Jindřich VII. Lucemburský hned na počátku své říšské vlády snažil omezit habsburské mocenské zájmy, například upevňováním říšských pozic ve Švýcarsku,²⁸ což způsobilo spolu s protihabsburskou politikou Petra z Aspeltu zhoršení jejich vzájemných vztahů.²⁹ Přesto se ale Jindřich snažil připoutat si vévodské bratry k sobě a jednal s nimi na dvorském sněmu ve Špýru roku 1309.³⁰ V první řadě vévodům udělil rakouské země v léno a odsoudil vraha jejich otce, dále jim ve snaze oslabit Jindřicha Korutanského slíbil zastavit Moravské markrabství,³¹ které obsadili již při snaze získat zpět český trůn roku 1308. Habsburkové naopak slíbili podpořit Jindřicha na jeho cestě za císařskou korunou a jejich přítomnost v králově okolí zmiňuje Jan z Viktringu už při přípravách na cestu.³² Nadto se Leopold, který se římské jízdy účastnil, vyznamenal u San Gervasia při obraně císaře a ten se mu za jeho statečnost odvděčil.³³

Když tedy přichází Jan Lucemburský do českých zemí, jsou již vztahy s Habsburky urovnané a ti jako příznivci a podporovatelé jeho otce mu nijak nebrání v nástupu na český trůn. Hned v prvních měsících své vlády tudíž Jan jednal s Fridrichem Sličným³⁴ o závazcích daných jeho otcem, a to o zástavě Moravy a Chebu.³⁵ Oba panovníci došli k dohodě, kterou schválil i římský král.³⁶ Znovu si pak tyto dohody potvrdili v roce 1312 a Jan vyplatil zástavu za Moravu.³⁷ Následně v téže roce splatil Jan část peněz za svého otce, který se zavázal k jejich zaplacení rakouským vévodům v dopisech vydaných během římské jízdy u Brescie. V létě roku 1312 se též rakouští vévodové s českým králem znovu ujistili o vzájemné podpoře, která měla trvat po dobu čtyř let, a o náhradě případných škod.³⁸

Jak je tedy vidět, v této fázi panovala mezi oběma rody vzájemná shoda a podpora, která ale byla závislá hlavně na osobě římského krále. Smrt tohoto Lucemburka 24. srpna 1313 u Buonconventu tedy logicky vyústila v naprostou změnu situace. Mož-

26 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 97.

27 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 104

28 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 116.

29 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 104.

30 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 104.

31 MGH Const. IV/1, č. 315, s. 277.

32 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 45.

33 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 46–47.

34 FRB IV, kniha I, kap. 109, s. 178.

35 RBM III, č. 6, s. 3, RBM III, č. 7, s. 3, RBM III, č. 24, s. 9, RBM III, č. 28, s. 10.

36 Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA), 1311 VI 13.

37 RBM III, č. 95, s. 42.

38 RBM III, č. 94, s. 41.

nost znovu se pokusit získat český trůn na úkor mladého krále, osamocенého po smrti otce, však nepřišla na mysl ani tak Habsburkům, jako opět Jindřichu Korutanskému. Jindřich ale nebyl, jak píše Wilhelm Baum, mužem činu a jeho politika probíhala spíše ve vleku jeho spojenců.³⁹ Sám tak v této záležitosti nakonec mnoho nepodnikl.

II. fáze: soupeření o kandidaturu na římský trůn

Druhá fáze vývoje vztahů Jana Lucemburského a rakouských vévodů začíná smrtí Janova otce a nese se ve znamení boje o římský trůn, který vyvrcholí porážkou Habsburků v bitvě u Mühldorfu v září 1322. Je to fáze, která je charakterizována nepřátelstvím mezi Janem a Habsburky.

Po upevnění svých nástupnických pozic v lucemburském hrabství se mladý král rozhodl, že se pokusí získat nástupnictví i v otcově pozici římského krále.⁴⁰ Již počátkem roku 1314 začal s vyjednáváním a pokoušel se získat na svou stranu jednotlivá říšská knížata, například Adolfa, vévodu z Bergu,⁴¹ Viléma III., hraběte henegavského,⁴² a další. Stejně tak se Petr z Aspeltu snažil získat na Janovu stranu další volitele, když uzavřel s braniborským a lužickým markrabětem Waldemarem a s hrabětem z Hennebergu jednotu a dohodu o stejné volbě.⁴³ Bohužel ale při jednáních o další podpoře pro českého krále narazili Jan a jeho podporovatelé na mnohé překážky. Kurfiřti Jindřich z Virneburgu, kolínský arcibiskup, a Rudolf, rýnský falckrabě, poukazovali na Janův nízký věk. Také změna na papežském stolci nedávala mladému králi mnoho nadějí.⁴⁴ Přesto se Jan zatím nevzdával a hledal další spojence. Mezitím se však začaly formovat další kandidatury na říšský trůn, mezi nimiž byl například opět kandidát francouzského krále Filipa IV., jeho syn Filip.⁴⁵ V návaznosti na odkaz svého otce a na již jeden kandidátský pokus z roku 1308 se rozhodl zkusit své štěstí znovu i rakouský vévoda Fridrich Sličný. Ten po porážce od Ludvíka Bavorského a uzavření tzv. Salcburského míru v dubnu 1314 spíše z diplomatických důvodů vyzval⁴⁶ právě hornobavorského vévodu Ludvíka k podání kandidatury v naději, že mu tuto výzvu Ludvík oplatí a ještě mu nabídne pomoc.⁴⁷ Situace se ovšem vyvinula zcela jinak. Zatímco Fridrich sháněl, a nutno říci, že úspěšně, spojence mezi říšskými hrabaty, lucemburská strana pochopila, že oslabuje a Janova kandidatura nebude politicky

39 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 30.

40 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 192.

41 RBM III, č. 178, s. 78, MGH Const. V, č. 18, s. 15.

42 RBM III, č. 179, s. 78–79, MGH Const. V, č. 19, s. 16.

43 MGH Const. V, č. 20, s. 17.

44 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 194–195.

45 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 107.

46 Není zcela jasné, kdo vyzval Ludvíka Bavora k ucházení se o říšskou korunu. Dle Spěváčka (viz následující poznámka) to byl sám rakouský vévoda, dle Kriegera to byl Jindřich z Virneburgu (Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 108). Zbraslavská kronika ale uvádí, že se jednalo o nabídku od trevírského a mohučského arcibiskupa (FRB VI, kniha I, kap. 125, s. 225).

47 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 198.

průchodná. Proto se pro samotné Janovo udržení na českém trůně oba arcibiskupové rozhodli podpořit Ludvíka Bavora. Nakonec se i sám český král Jan zavázal podpořit nového kandidáta,⁴⁸ samozřejmě za velké množství slibů ze strany vévody Ludvíka.⁴⁹ Středoevropští panovníci se rozdělili na dva tábory a hledali v boji o římský trůn spojence. Fridrich se stále mohl opřít o značnou podporu hlavně světských kurfiřtů a německých říšských knížat nehledě na podporu kolínského arcibiskupa Jindřicha. Dle nedávno uzavřených spojenectví s Jindřichem Korutanským počítal i s hlasem posledního světského volitele, českého krále. Tím ale vznikla při volbě ve Frankfurtu 19. a 20. října 1314 paradoxní situace, kdy jeden hlas chtěli použít dva volitelé. Došlo zde tedy ke dvěma volbám dvou římských králů, kteří se oba cítili být zvoleni právoplatně, ačkoliv se v každém z táborů nacházeli volitelé, jejichž právo bylo více než pochybné. Na straně Fridricha Sličného to byl již zmiňovaný Jindřich Korutanský a na straně Ludvíka to byla lauenburská větev saských vévodů.⁵⁰ Následně došlo také ke dvojí korunovaci. Fridrich Sličný byl sice korunován kolínským arcibiskupem, ale ne v tradičním korunovačním městě Cáchách, zatímco Ludvík Bavorský byl korunován v Cáchách, ale pouze arcibiskupem mohučským. Ani jeden se tedy nemohl prokázat platnou korunovací.⁵¹

Vztah Jana Lucemburského a rakouských vévodů se postupem příprav na volbu říšského krále zhoršoval a právě touto dvojí volbou přešel do otevřeného nepřátelství. Spojenectví s Ludvíkem Bavorem naopak přinášelo Janovi určitou jistotu obsaženou ve slibech potvrzení⁵² a udělení jeho českých zemí v léno. To mu uvolnilo ruce pro rozvíjení další zahraniční politiky.

Neohroženost Janova českého trůnu ale nevydržela příliš dlouho. Nejprve se kvůli královně nepřítomnosti a angažovanosti zahraničních rádců začala bouřit česká šlechta, která se dožadovala splnění inauguračních diplomů, v nichž král Jan slíbil propuštění cizích rádců a oprostění se od nich.⁵³ Napětí přerostlo v ozbrojený konflikt, když Jan Lucemburský zajal na konci roku 1315 předáka českého panstva Jindřicha z Lipé a zbavil ho úřadu královského podkomořího ve prospěch Viléma Zajíce z Valdeka. Král Jan musel po půlroce pod tlakem vojenských akcí vzbouřené české šlechty podpořené královnou Eliškou Rejčkou předáka Ronovců opět propustit. Jan Lucemburský se však nevzdal a vnitřní válka pokračovala. Čeští páni v čele s Jindřichem z Lipé neváhali v boji proti králi využít i nepřátelských vztahů Jana s Fridrichem I. Habsburským. Jejich nátlak na krále došel tak daleko, že se roku 1317 listem obrátili na Fridricha s žádostí, aby jim pomohl.⁵⁴

48 RBM III, č. 220 a 221, s. 88.

49 RBM III, č. 227, s. 90.

50 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 109.

51 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 109.

52 Například RBM III č. 219, s. 88, č. 221, s. 88, č. 227, s. 90, a další.

53 Inaugurační diplomy CDM VI, Supplementa č. XVIII, s. 381.

54 HHStA 1317 XII 27, RMB III, č. 408, s. 163, a RBM III, č. 416, s. 169.

Fridrich Habsburský ve svém nepřátelství k českému králi zašel ještě dál. Už roku 1317 jednal s Jindřichem Korutanským o tom, že by se právě kvůli zmíněné vzpouře české šlechty mohl pokusit mu pomoci znovu na český trůn.⁵⁵ V lednu roku 1318 se znovu sešli ve Villachu a Fridrich slíbil Jindřichu Korutanskému pomáhat proti Janovi a dopomoci mu ve snaze získat zpět český trůn. Situace pro Jana Lucemburského tak vůbec nevypadala dobře. Nakonec musel zasáhnout Janův spojenec Ludvík Bavor, který zprostředkoval králův smír s českou šlechtou. Tzv. Domažlické úmluvy znamenaly definitivní mocenské narovnání mezi Janem Lucemburským a domácí zemskou obcí, a tím pádem také konec nadějí Jindřicha Korutanského na návrat do Čech. Ludvík Bavor pomohl českému králi, protože byl v jistém smyslu jeho dlužníkem, neboť předtím v roce 1316 v chvilkové iluzi příměří s českou šlechtou naopak přispěchal Jan na pomoc Ludvíkovi.⁵⁶ Leopold Habsburský spolu se svým bratrem Jindřichem se totiž nechtěli smířit „s remízou ve hře o říšský trůn“ a vydali se ke Špýru, kde se pokusili zformovat svá vojska k obléhání města. Než se jim to ale zdařilo, Ludvík i s podporou Balduina Trevírského a českého krále, jemuž poslal posly s prosbou o pomoc, narychlo přitáhl ke Špýru.⁵⁷ K bitvě nakonec ale nedošlo a obě vojska se rozešla.

Poté, co si Jan opět a tentokrát definitivně zajistil svou pozici na českém trůně, vrhl se znovu do zahraniční politiky. Tentokrát se jeho snahy napřely směrem na západ a jihozápad. Když roku 1320 zemřela druhá manželka Jindřicha Korutanského Adelheid z Braunschweigu, kterou si vzal po smrti Anny Přemyslovny, vytušil Jan možnost spojit se s tímto rodem a otevřít si snadný přístup z Čech do Itálie. Adelheid totiž dala Jindřichu Korutanskému pouze dvě dcery Adelheid a Markétu, později zvanou Pyskatá (*Maultasch*). Již v dubnu roku 1321 pověřil Jan jednáním s Jindřichem Korutanským právě svého spojence Ludvíka Bavora.⁵⁸ Mělo jít o dvojí sňatek, kdy Janův syn Karel si měl vzít jednu z Jindřichových dcer a jeho samotného si měla vzít Janova sestra Marie. Marie Lucemburská ale odmítla vzít si starého, tehdy více než padesátiletého muže s tím, že prý dala slib vstoupit do kláštera.⁵⁹ Tento slib byl však jen záminkou, neboť se Marie záhy vdala za francouzského krále Karla IV. Sličného.⁶⁰ Současně se smlouványi sňatky si také měla Janova dcera Markéta vzít Jindřicha, syna Ludvíka Bavora. O sňatcích v té době vyjednával král Jan také na francouzském dvoře, kam roku 1322 provdal svou sestru Markétu a roku 1323 poslal svého nejstaršího syna Václava, později Karla IV., na vychování.⁶¹

55 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 30.

56 FRB IV, kniha I, kap.127, s. 231–232, Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 71–72.

57 Die Chronik des Mathias von Neuenburg, kap. 44, s. 110 (B) 359 (WAU). Poslové jsou zmíněni, ale nejmenováni ve Zbraslavské kronice, FRB IV, kniha I, kap. 127, s. 231.

58 RMB III, č. 666, s. 280.

59 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 112.

60 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 31.

61 Spěvák, Jiří: Karel IV.: Život a dílo (1316–1378). Praha 1980³, s. 66–75.

Celá druhá fáze vztahů českého krále a Habsburků charakterizovaná nepřátelstvím nemohla skončit jinak než vojenským měřením sil mezi tábory dvou římských králů. Tímto měřením sil se stala pro Ludvíka Bavora vítězná a rozhodující bitva u Mühlendorfu, která se odehrála 28. září roku 1322.⁶² Významnou roli v boji sehrál právě český král, který patřil mezi přední velitele Bavorova vojska,⁶³ a jeho české oddíly, které se v bitvě vyznamenaly. Dle Jana z Viktringu se sice zprvu zdálo, že české oddíly s rakouskými prohrávají, ale pak český král umně využil terénu a bojoval se sluncem v zádech, což mu poskytlo rozhodující výhodu.⁶⁴ Jan Lucemburský byl za vítězství římským králem Ludvíkem odměněn bohatou válečnou kořistí. Součástí pobitevních zisků českého krále byl i Jindřich Habsburský, který Janovi připadl při rozdělování významných zajatců.

S touto vyjednávací pozicí a otrěseným postavením Habsburků⁶⁵ mohl vstoupit Jan do další kapitoly vztahů s rakouskými vévody. Uzavřel fázi plnou vzájemného nepřátelství a dokonce i ohrožení svého českého trůnu ze strany Habsburků. Že se jednalo o fázi nepřátelskou, dokládá i názor zbraslavského kronikáře, který vložil do úst českému králi večer před bitvou tento výrok: „Hle je tu onen Fridrich, vévoda rakouský, který se až dosud pokusil na škodu mého království překážeti mně v mém zvolení, jež jsem zákonitě přenesl na osobu pana Ludvíka, římského krále, teď přítomného; této násilnosti, nebo mého života musí být naprosto konec.“⁶⁶ Je třeba ale zdůraznit, že tato nevráživost, někdy až nebezpečná,⁶⁷ byla jen vedlejším efektem sporu mnohem většího mocenského charakteru. Snaha zbavit v této době mladého Lucemburka jeho českého trůnu nebyla motivována úmyslem získat jeho území pro Habsburky, ale úmyslem zbavit silného podporovatele Ludvíka Bavora jeho mocenské základny. Dokladem toho jsou právě Fridrichovy závazky k Jindřichu Korutanskému, jemuž chtěl pomoci jako svému spojenci zpět na český trůn.

III. fáze: smířování s rakouskými vévody a počátek soupeření o korutanské dědictví

Třetí fáze habsbursko-lucemburských vztahů se nesla ve znamení narovnávání vztahů Ludvíka Bavora a habsburských vévodů. Jan Lucemburský se stal díky

62 Bláhová, Marie: Vítězové a poražení v bitvě u Mühlendorfu 28. září 1322 v podání českých kronikářů 14. století: Příspěvek k dobové propagandě. In: *Zwycięzcy i przegrani w dziejach średniowiecznych i wczesnonowożytnych Czech i Polski*. Kraków 2012, s. 15–32.

63 Jan z Viktringu dokonce jmenuje Jana Lucemburského jako vrchního velitele spolu s Bavorovým zetěm Jindřichem, vévodou bavorským, Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, str. 83–84, 119.

64 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, str. 83–84.

65 Zbraslavský kronikář k tomu poznamenává: „To je začátek pohrom vévodství Rakouského a Štýrského...“, FRB IV, kniha II, kap. 11, s. 263 (citováno z překladu: Zbraslavská kronika, s. 335)

66 FRB IV, kniha II, kap. 11, s. 262–263 (citováno dle překladu Zbraslavská kronika, s. 334).

67 O nebezpečnosti situace svědčí list Petra z Aspeltu Ludvíku Bavorovi, v němž zcela úmyslně zamlčuje místo pobytu krále Jana, který v té době zřejmě v oblasti Rhensu působil inkognito, Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 207.

svému brzkému smíření s Habsburky a na žádost papeže⁶⁸ prostředníkem těchto jednání. V této fázi však vedle smírného řešení pomühldorfské situace proběhl také další významný diplomatický střet, a to souboj o korutanské dědictví. Koncem třetí fáze je rok 1330, kdy v lednu umírá Fridrich I. Sličný, a tím Habsburkové opět na čas přicházejí o vůdce rodu, a kdy v září teprve konečně dochází ke sňatku mezi dcerou Jindřicha Korutanského a synem Jana Lucemburského. Obě tyto události opět změnila vyjednávací pozice všech hráčů.

Výrazné vítězství Ludvíka Bavora a Jana Lucemburského nad Habsburky, a tedy vychýlení sil v jejich prospěch očividně zneklidnilo uherského krále Karla Roberta z Anjou, který na situaci reagoval uzavřením spojenečství s Habsburky v únoru 1323, aby tak posílil jejich otřesenou pozici. Následná diplomatická jednání mezi českým králem a Habsburky jsou charakterizována především dvěma akty. Nejprve král Jan po svém návratu z Francie, kde předal svého nejstaršího syna na francouzský dvůr k výchově, uzavřel 18. září 1323 v Hodoníně s rakouskými vévody Fridrichem (Jan se v listině obratně vyhnul titulu římského krále pro Habsburka), Albrechtem, Jindřichem a Otou mírovou smlouvu. Jejím zprostředkovatelem byl právě uherský král Karel Robert.⁶⁹ Poslední z habsburských vévodů Leopold odsouhlasil mírovou smlouvu svých bratří v únoru 1324. 26. února 1324 vydal dvě slavnostní listiny pro českého krále, jimiž se připojil k příbuzným a slíbil Janovi zaplatit za propuštění Jindřicha Habsburského 9 000 marek stříbra, za něž se zaručil městy Laa (Láva nad Dyjí) a Weitra (Vitoraz).⁷⁰ Jan Lucemburský zručně spojil jednání o propuštění vévody Jindřicha a ratifikaci míru se zřeknutím se jejich veškerých nároků na Čechy a Moravu.⁷¹ Tím byly definitivně zlikvidovány všechny předchozí nároky Habsburků na českou zemi, a to včetně případných požadavků na města Břeclav, Znojmo a Podivín.⁷² Přijetí těchto podmínek ovšem nebylo pro Habsburky zcela jednoduché. Dokládá to vyprávění Petra Žitavského, který píše, že Jindřich přijel po složení záruk již 25. prosince 1322 do Prahy, kde mu byly předloženy podmínky propuštění. S nimi se vypravil do Rakous za svými bratry. Když ti ale nabízené podmínky odmítli, vrátil se Jindřich ještě 24. února 1323 dobrovolně do vazby.⁷³

Zatímco se Jan sbližoval s rakouskými vévody, vedl diplomaticky neúnavný český král další jednání o sňatcích s Jindřichem Korutanským. Otázka osudu území patřících Jindřichu Korutanskému se stala v následujících letech jedním ze základních faktorů určujících vztahy českého krále a habsburského rodu. Původní záměr krále Jana vdát za Korutance svou sestru Marii z roku 1321 kvůli sestřině odmítnutí zkrachoval,

68 RBM III, č. 1230, s. 477.

69 MGH Const. V, č. 781, s. 608–609, CDM VI, č. 242, s. 180, RBM III, č. 907, s. 355, a MGH Const. V, č. 782, s. 609, RBM III, č. 908, s. 356, a HHStA 1323 IX 18, o jednání rovněž také FRB IV, kniha II, kap. 12, s. 264.

70 CDM VI, č. 257, s. 193, RBM III, č. 960, s. 372.

71 CDM VII, č. 222, s. 823, RBM III, č. 961, s. 372–374.

72 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 349.

73 FRB IV, kniha II, kap. 12, s. 264.

ale už roku 1324 předložil Jan Lucemburský další návrh. Nejprve se začátkem roku sešel Jindřich Korutanský s Ludvíkem Bavorem, aby spolu vyřešili otázku vyrovnání se s Čechami. Korutancovi zemští páni se nakonec museli zříci všech odškodnění z Čech.⁷⁴ Následně pak český král pověřil své diplomaty Arnolda z Pittingenu a Bernarda z Cimburka jednáním o další možné nevěstě pro Jindřicha Korutanského.⁷⁵ Ti uzavřeli s Korutancovým vyslancem Jindřichem z Metz v Lucemburku 2. července 1324 dohodu o přátelství mezi oběma panovníky a smlouvu⁷⁶ o budoucích sňatcích mezi Jindřichem Korutanským a Beatrix z Lowen-Gaesbeck a jednou z jeho dcer, která si měla vzít jednoho ze synů českého krále. Tato smlouva, ačkoliv byla ještě jednou pozměněna, se stala základem pro nadcházející sňatky a Janovu politiku s nimi spojenou.⁷⁷ V květnu roku 1325 přijel Jan Lucemburský osobně jednat do Innsbrucku, kde se tak poprvé setkal se svým dlouholetým sokem Jindřichem Korutanským.⁷⁸ Jednání, která zde probíhala, se týkala hlavně oněch plánovaných sňatků a Jan zde přislíbil, že pošle do Tyrol svého syna Jana Jindřicha a na den sv. Bartoloměje také Beatrix.⁷⁹ Janova snaha téměř přišla vniveč, když i Beatrix z Löwen-Gaesbeck odmítla Jindřicha Korutanského s tím, že jako jediné dítě svých rodičů a dědička své země se z ní nechce vzdalovat.⁸⁰ Innsbruckých jednání se však účastnil i Albrecht Habsburský, který situace využil a nabídl Korutanci svou příbuznou Beatrix Savojskou. Tím byl samozřejmě český král na svých zájmech ohrožen, ačkoliv se Jan z Viktringu, ale i sám Janův syn Karel IV. ve svém životopise vyjadřují, že právě to přineslo uklidnění vztahů hlavně s vévodou korutanským.⁸¹ Jan „velmi litoval“ toho, že jeho příbuzná Beatrix Jindřicha odmítla a vyhrožoval jí, že na ni i na její matku uvalí chudobu.⁸² Přesto ale trval alespoň na dodržení druhého z domluvených sňatků.⁸³ Jan Lucemburský podle domluvy vypravil svého syna Jana Jindřicha 16. října 1327 do Innsbrucku, aby byl vychován na tyrolském dvoře a šzil se s tamním prostředím. Sám král se sice nemohl průvodu zúčastnit, ale pověřil tím významné české pány, k nimž se přidali i dva biskupové.⁸⁴ Přes veškerá jednání, která oba panovníci a jejich vyslanci vedli, Jindřich Korutanský požadoval další záruky na slíbené věno. Ještě v prosinci téhož roku žádal vévoda krále Jana, aby mu znovu poslal své vyslance.⁸⁵ Ani v těchto listech, kdy byly už vztahy mezi oběma panovníky vyřešené, nepřiznal Jindřich Korutanský Janovi český královský ti-

74 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 31.

75 RBM III, č. 977, s. 382.

76 RBM III, č. 998, s. 388, a RBM III, č. 999, s. 390, HHStA 1324 VII 2.

77 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 31.

78 Baum, W.: Tirol und Böhmen in Zeitalter König Johanns von Böhmen, s. 31.

79 RBM III, č. 1131, s. 441–442.

80 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 112.

81 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 77, Karel IV: Vita Caroli (= Vita Caroli Quarti). Ed. Pavel Jakub. Praha 1987, s. 27.

82 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 76.

83 RBM III, č. 1264, s. 491, Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 77.

84 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 425.

85 RBM III, č. 1398, s. 546.

tul a stále ho oslovoval pouze jako lucemburského hraběte. V těchto dalších jednáních sice svěřil korutanský a tyrolský vévoda českému králi pod ochranu své dcery, avšak žádal pro ně vysoká věna a záruky mnoha českých pánů. Ti se tedy, stejně jako mnohá česká města,⁸⁶ v průběhu následujícího roku postupně zaručili za věno Markéty Maultasch.⁸⁷ Podle počtu zainteresovaných pánů je patrné, že sňatek Jana Jindřicha a Markéty byl pro oba panovníky velmi důležitý. Z toho, že se do Janovy sňatkové a zahraniční politiky ochotně zapojila i česká šlechta, je možné usuzovat, že celý tento akt čeští předáci vnímali jako posilování českého státu.⁸⁸ V únoru roku 1328 došlo k domluvenému sňatku Beatrix Savojské s Jindřichem Korutanským, který v naději na dalšího mužského potomka vydal 1. června svůj testament. V něm určil, že se mají jeho synové stát dědici jeho zemí a v případě, že by žádného neměl, i jeho dcera. Také rozhodl, že rakouští vévodové mají dohlédnout na to, aby se jeho země ani po jeho smrti nedělily. Přes veškeré naděje však ani Beatrix nedala vévodovi dědice. Naopak velmi brzy již roku 1331 zemřela.⁸⁹

Roku 1328 se český král stal ještě jednou v této fázi prostředníkem smíření. Tentokrát ale vlastně zasáhl do vnitřní politiky rakouského vévodství. Mezi habsburskými vévody probíhal od roku 1326 spor o správu nad rakouskými zeměmi a o jejich nedělitelnost. Po Leopoldově smrti nastoupil na jeho místo nejmladší bratr Albrecht, ale i Ota se dožadoval své účasti na správě zemí.⁹⁰ Povolal si na pomoc uherského a českého krále. Ti oba společně s Otou vytáhli do boje proti jeho bratrům, v jejichž v čele stále nejstarší z nich Fridrich. Uherský král však brzy z úspěšně probíhající výpravy stáhl své vojsko a král Jan, který se bojů osobně účastnil, toho využil a obsadil všechna společně dobytá města a hrady,⁹¹ která prohlašoval za svoje odškodnění za válečné náklady.⁹² Když se následně vévodští bratři usmířovali, přizvali k tomu i českého krále, aby „pokud k tomu něco má, ať také přistoupí k tomu smíru.“⁹³ Při příjezdu českého krále zaznamenávají Jan s Viktringu,⁹⁴ ale i Thomas Ebendorf ve své *Chronicae Austriae*⁹⁵ zajímavou historku. Jan Lucemburský, když přicházel na jednání a uviděl Fridricha Habsburského, již zdálky smekl na pozdrav

86 Město Znojmo, jeho rychtář Mikuláš, purkmistr Dětrich a přísežní (NA, AČK, sign. 132, RBM III, č. 1472, s. 576) a rozličná jiná česká města se zavazují naplnovat mír mezi králi (HHStA 1328 VIII 15).

87 Mezi těmito šlechtici byli Těma z Koldic a Vilém z Landštejna (RBM III, č. 1394, s. 545), Oldřich z Hanau (NA, AČK, sign. 130, RBM III, č. 1419, s. 556), Jan, vévoda ze Sponheimu (NA, AČK, sign. 129, RBM III, č. 1420, s. 556), Mikuláš, vévoda opavský (NA, AČK, sign. 131, RBM III, č. 1470, s. 575), Oldřich z Leuchtenburgu (NA, AČK, sign. 133, RBM III, č. 1479, s. 577) a Ota, rýnský falckrabě a bavorský vévoda (NA AČK sign. 134).

88 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 427.

89 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 471.

90 Krieger, K.-F.: Habsburkové ve středověku, s. 121–122.

91 Výčet získaných měst a hradů viz FRB IV, kniha II, kap. 20, s. 290.

92 Iohannis abbatiss Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 99.

93 Iohannis abbatiss Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 100.

94 Iohannis abbatiss Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 100.

95 Thomas Ebendorfer: *Chronica Austriae*, s. 248.

svůj klobouk. Jenže Fridrich svou pokrývku hlavy jen lehce pozvedl. V tu chvíli se český král rozčlivil a podle Jana z Viktringu řekl, že Fridrich je sice synem krále, ale on je synem císaře a sám králem. Fridrichovo jednání ho tak rozlítlo, že odmítl dál jednat. Sám opat ve své kronice však pochybuje o tom, komu náleží větší úcta, stejně jako Thomas, který dokonce tuto pochybnost vkládá přímo do úst českému králi. Zdálo by se, že šlo o pouhou historku či anekdotu, ale jak ukazuje Viktringův popis dalších událostí, byl to diplomatický tah a snaha českého krále vyhnout se jednání či ho alespoň oddálit. Jak píše tyrolský kronikář, do celé situace zasáhl Fridrichův bratr Ota, který vyzval českého krále, aby již dále neobcházela a nezdržoval jednání, neboť by tím král riskoval, že pošpiní svou čest nedodržáním slova daného Otovi, pokud by nevydal města, která obsadil. Právě tento ústupek ze strany českého krále měl být zřejmě součástí mírové dohody. Král nakonec obsazená města vydal, až když mu již sjednocení bratři přislíbili peněžní odškodnění.⁹⁶

Dne 16. září 1330 proběhl sňatek Jana Jindřicha s Markétou Maultasch. Již v druhé polovině srpna přijel otec Jana Jindřicha do Innsbrucku, aby zde dokončil jednání ohledně sňatku. Musel vydat před svatbou i po ní mnoho slibů pro Korutansko a jeho zemskou obec, a to v první řadě, že zachová veškerá její práva.⁹⁷ Stejně tak slíbil zachovat práva a privilegia tyrolským městům Innsbruck,⁹⁸ Hall⁹⁹ a Meran.¹⁰⁰ Další listinou pak Jan vysvětloval, jak proběhne dědictví, pokud bude mít Jindřich Korutanský syna.¹⁰¹ Jindřich Korutanský zároveň potvrdil, že v případě, že ho mít nebude, převede dědičná práva na svou dceru. I v těchto listinách se stále projevuje neuznání Jana jako českého krále ze strany korutanského vévody. Je nutno také poznamenat, že se do řešení nároků na dědictví po Jindřichu Korutanském zapojil i římský císař, který ještě před uzavřením sňatku Janova syna a Korutancovy dcery slíbil listinou z 6. února 1330 udělit v případě vymření rodu po meči v léno korutanská území dcerám Jindřicha Korutanského nebo dcerám jeho bratrů, ale pouze v případě, že císař schválí jejich sňatek.¹⁰² Podmínkou danou v této listině si Ludvík Bavor očividně nechal otevřená zadní vrátka, což samo o sobě jasně ukazuje, že již tehdy se římský císař obával toho, co má Jan Lucemburský v plánu.

Svatbou Jana Jindřicha s Korutancovou dcerou Markétou Maultasch a dohodami s místní zemskou obcí se zdálo, že král Jan zajistil pro Lucemburky korutanské dědictví, jež jim zároveň otvíralo cestu do Itálie. Krátce po sňatku se Jan opravdu za Alpy vydal, kdy za svého dvouměsíčního pobytu v Trentu položil základy tzv. italské signorie Lucemburků.¹⁰³ Takové mocenské vzepětí Jana Lucemburského, který doká-

96 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, str. 100.

97 RBM III, č. 1691, s. 660–661, HHStA 1330 IX 16.

98 RBM III, č. 1699, s. 663, Stadtarchiv Innsbruck, U–45.

99 RBM III, č. 1701, s. 666, Stadtarchiv Hall, ABT III/380.

100 RBM III, č. 1707, s. 668.

101 RBM III, č. 1693, s. 661.

102 RBM III, č. 1617, s. 632.

103 Hledíková, Zdenka: Diplomatické pozadí vzniku panství Jana Lucemburského v severní Itálii v dub-

zal využít funkce říšského vikáře v době Bavorovy římské jízdy k posílení své pozice, ještě více zneklidnilo císaře Ludvíka. Smrt Bavorova dávného oponenta Fridricha Sličného v lednu 1330¹⁰⁴ Ludvíkovi definitivně uvolnila ruce pro jednání s Habsburky.¹⁰⁵ Nejprve se postupně usmířil za prostřednictví Jana Lucemburského s oběma bratry Albrechtem i Otou a následně v okamžité reakci na svatbu Janova syna uzavřeli Habsburkové s Bavorem 24. listopadu 1330 dohody o spojenectví.¹⁰⁶ O dva dny později pak sepsali smlouvu¹⁰⁷ o rozdělení dědictví po Jindřichu Korutanském v případě jeho smrti – Habsburkové měli dostat Korutany a Ludvík Bavor ke svým dědičným zemím připojí Tyroly. Jednalo se o tajnou dohodu, jednoznačně motivovanou snahou oslabit moc českého krále a zabránit mu v rozšiřování jeho území. Tato dohoda byla založena na oné císařově možnosti odmítnout udělení korutanských zemí v léno Jindřichovým potomkům, jejichž sňatek by římský panovník neschválil, což právě v případě Jana Jindřicha a Markéty Maultasch neudělal.

Zmíněnými událostmi roku 1330 se rovnováha sil ve vztazích rakouských vévodů a českého krále opět změnila. Habsburkové ztratili legální možnost na korutanské dědictví díky šikovním smlouvám krále Jana a vévody Jindřicha a jejich rodovému spojení. Zároveň také v této fázi přišli o dva nejstarší bratry, ambiciózního Fridricha, ale i jeho rodového nástupce Leopolda, který zemřel již v roce 1326. Mohlo by se tedy zdát, že se jejich oslabení v rámci evropské politiky, ale i vůči politice českého krále ještě zvýraznilo, nicméně i při tomto ochromení dokázali Habsburkové rychle reagovat a spojit se v tajných dohodách s Ludvíkem Bavorem, svým nedávným nepřitelem a pokořitelem, aby společně zastavili vzestup českého krále. Habsburkové tedy vstoupili do čtvrté fáze vzájemných vztahů jako skrytý nepřítel se silnou podporou.

IV. fáze: diplomatické přípravy na eskalaci vztahů

Čtvrtá fáze vztahů Jana Lucemburského a rakouských vévodů začíná i končí iluzorním smírem mezi oběma stranami. Rovnováha sil se ale i přes veškerou politickou podporu Habsburků ze strany jejich spojenců zatím nezměnila a jednalo se vlastně o vzájemné diplomatické partie v očekávání významnější změny. Dalším mezníkem a koncem této fáze tak nemohlo být nic jiného než smrt Jindřicha, vévody korutanského a tyrolského a hraběte z Gorice, roku 1335.

Počáteční sblížování mezi českým králem a rakouskými vévody probíhalo již od roku 1330, a to navzdory tomu, že již v roce 1329 sháněl Fridrich Habsburský proti

---

nu 1331. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická (C) 52, č. 50, 2003 [vyd. 2004], s. 89–100.

104 FRB IV, kniha II, kap. 24, s. 302.

105 Zbraslavský kronikář hovoří o Ludvíkově radosti z Fridrichovy smrti, neboť mu už nikdo nebude překážet v jeho politice, FRB IV, kniha II, kap. 24, s. 302.

106 RBM III, č. 1714, s. 670, Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 467–468.

107 RBM III, č. 1715, s. 671.

Janovi spojence například v osobě Albrechta z Ortenbergu.¹⁰⁸ Dne 9. května 1330 uzavřel Jan Lucemburský s habsburskými bratry další spojeneckou smlouvu, která zněla proti každému kromě církve, Říše a uherského krále.¹⁰⁹ Český král pokračoval ve stycích s Ludvíkem Bavorem, když s ním ve dnech 26. a 27. května 1330 v Landau jednal o několika finančních záležitostech.¹¹⁰

Svým postupem v Itálii se ale dostal český král do císařovy nemilosti. Ten se rozhodl využít ctížádostivého Habsburka Otu, jemuž nejenže svěřil úřad generálního vikáře v zaalpských zemích Říše, ale dokonce mu slíbil, že ho postaví do čela vojska, které vypraví do Itálie proti Janovi. Kroky proti Janově vzrůstající moci pokračovaly, když se v květnu 1331 na Bavorův popud říšský sněm v Norimberku usnesl, aby Ota Habsburský vyhlásil společně s polským králem Vladislavem Lokýtkem a uherským králem Karlem Robertem z Anjou válku českému králi.¹¹¹ Jan se ovšem nezalekl a vydal se za římským císařem do Řezna, kde se po dlouhých jednáních v první polovině srpna podařilo českému králi císaře přesvědčit o zachování někdejšího spojení a oba vládci dospěli k dohodě o vzájemné pomoci při ochraně některých italských měst.¹¹² Tím se sice vztah mezi oběma panovníky urovnal, avšak situace v okolí Českého království zůstávala napjatá. Rakouský vévoda a uherský král se pokusili o útok na Čechy, ale česká šlechta ho dokázala odvrátit. V létě 1331 byl pak český král informován o tom, že se tito dva nepřátelé pokusili napadnout jižní Moravu, a tak musel, ačkoliv to zřejmě neměl v plánu, odjet z Domažlic,¹¹³ kam se dostavil na naléhání české šlechty, do Prahy.¹¹⁴ Jak se ale posléze dozvěděl, ke vpádu na Moravu nakonec nedošlo. Uherský král a rakouský vévoda se nicméně sešli v Bratislavě, uzavřeli zde dohodu proti českému králi a vyhlásili tzv. protilucemburskou ligu s úmyslem zbavit tuto dynastii českého trůnu. Jan se pokusil vyjednávat s Karlem Robertem z Anjou, ke kterému poslal své poselstvo, ale pro jistotu dal svolat české vojsko. Než však došlo k jednáním, které mělo proběhnout 11. listopadu 1331 ve městě Laa (Láva nad Dyjí), nebo k ozbrojenému střetu, propukly v protilucemburském táboře neshody a zároveň odeřily předčasně mrazy, takže z vojenského měření sil nebylo nic.¹¹⁵

Nepřátelství mezi rakouskými vévodami a jejich spojenci a českým králem však přetrvávalo. Roku 1332 se tato pozice ukázala pro Jana Lucemburského jako nevýhodná, protože po ztrátě podpory ze strany papeže se Jan musel pokusit těsněji se přimknout k římskému císaři, což ovšem implikovalo nutnost urovnání situace ve střední Evropě.¹¹⁶ Ještě za svého pobytu v Paříži Jan stanovil listinou z 12. března

108 RBM III, č. 1543, s. 604.

109 HHStA 1330 V 9, RBM III, č. 1636, s. 639–640.

110 RBM III, č. 1642–6, s. 641–643.

111 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 486.

112 RBM III, č. 1793, s. 689.

113 FRB IV, kniha II, kap. 28, s. 311.

114 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 487–488.

115 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 490.

116 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 500.

1332 Ludvíka Bavora a Balduina Lucemburského arbitry svého sporu s Habsburky. Arbitři měli rozhodnout, kdo je v tomto sporu poškozená strana a kdo má koho odškodnit.¹¹⁷ Mír měl dle králova pověření sjednat přední český šlechtic Jindřich z Lipé mladší. Bohužel si ale moravská šlechta vyložila tento úkol poněkud svérázněji a napadla ještě v březnu téhož roku Dolní Rakousy, kde však byla poražena. Beneš z Vartenberka byl zabit a další šlechtici byli zajati.¹¹⁸ Situaci museli zachraňovat saský vévoda Rudolf I. a jeho bratr pasovský biskup Albrecht. Ti uzavřeli 15. března s Habsburky příměří a stanovili náhradu škod pro rakouské vévody.¹¹⁹ K definitivní mírové smlouvě pak dospěli rakouští vévodové s českým králem až 12. července 1332 ve Vídni.¹²⁰ Král Jan touto mírovou dohodou ztratil území, která získal při uzavření míru v roce 1323, tj. města Weitra (Vitoraz), Eggenburg, Laa (Láva nad Dyjí) a Rabensburg (Ranšpurk). Následujícího dne vydali rakouští vévodové další listinu, již slíbili provdat svou neteř Alžbětu, dceru po Fridrichu Sličnému, za krále Jana.¹²¹ Ze strany českého krále však šlo spíše o politický slib, aby si udržel mír s Habsburky, než o skutečně myšlený návrh sňatku.¹²² O sňatku mezi Habsburky a Lucemburky se jednalo již v září roku 1330, kdy si měl Ota Habsburský vzít Janovu dceru.¹²³ Jan Lucemburský se snažil udržovat v této době s rakouskými vévody přátelské nebo alespoň ne nepřátelské vztahy, o nichž svědčí i uzavřené spojenectví mezi ním a Habsburky z listopadu roku 1332, které potvrdil i uherský král Karel Robert.¹²⁴ Snahy o udržení přátelství přetrvávaly dlouho a v roce 1333 přijel Jan dokonce osobně do Rakouska jednat o svém sňatku s Alžbětou.¹²⁵ Papež ale odmítl udělit pro sňatek dispens, které bylo pro blízké příbuzenství Janovo s Alžbětou třeba.¹²⁶

V. fáze: definitivní řešení korutanského dědictví a rozložení sil v česko-rakouských vztazích

Politická situace a křehký mír s Habsburky se výrazně změnily smrtí Jindřicha Korutanského 2. dubna 1335. Tím odstartovala pátá a poslední fáze vývoje vztahů Habsburků a Lucemburků, která přinesla definitivní vyřešení otázek, kolem nichž

---

117 RBM III, č. 1882, s. 734.

118 FRB IV, kniha II, kap. 30, s. 313.

119 RBM III, č. 1884, s. 735.

120 FRB IV, kniha II, kap. 30, s. 313, Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 501.

121 RBM III, č. 1914, s. 744–746.

122 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2. s. 137. Jednání zřejmě nevedl král Jan osobně, ale zastupoval jej saský vévoda Rudolf I., Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 501.

123 RBM III, č. 1703–1704, s. 666–667. Albrecht si původně chtěl vzít za ženu dceru Petra II., krále sicilského, ale sňatkem s Janovou dcerou Annou se výrazně zlepšily jejich vzájemné vztahy, Thomas Ebendorfer: Chronica Austriae, s. 254.

124 HHStA 1332 XI 23, RBM III, č. 1961, s. 761, č. 1963, s. 762.

125 Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum, sv. 2, str. 144.

126 RBM III, č. 2003, s. 776.

se tyto vztahy rozvíjely. Přestože dědictví po korutanském vévodovi měli smlouvami zaručené Lucemburkové, Habsburkové vystoupili s nároky na korutanské dědictví zcela v souladu s tajnými ujednáními mezi nimi a Ludvíkem Bavorcem z roku 1330. Znovu se tak rozhořel letitý boj o Korutany a Tyrolsko mezi Lucemburky a habsbursko-wittelsbašskou koalicí. Pro udržení vztahů mezi Lucemburky a Habsburky nepomohl ani nedávňý sňatek Janovy dcery Anny s Otou Habsburským.¹²⁷ Ludvík Bavor udělil 2. května 1335 Korutany, Kraňsko a jižní Tyroly v léno Habsburkům, sám si ponechal zbytek dědictví po vévodovi Jindřichovi.¹²⁸ Zároveň si Ludvík Bavor pojistil habsburské spojenectví dohodou, že se rakouští vévodové nesměli vyrovnat s Lucemburky, natož s nimi vstoupit v jednotu bez Bavorova souhlasu.¹²⁹ Pro českého krále se naprosto znenadání karta obrátila. Pokusil se bránit a hned po svém návratu z Francie se chtěl vypravit proti Ludvíku Bavorovi, tažení ale nakonec odvolal.¹³⁰ Přesto ho však tento obrat a zmaření jeho zahraničně politických snah velmi rozhněvalo. Jak píše Mathias z Neuenburgu: „Proto přísahal veřejně Jan vévodům k smrti nenávisť a nechtěl se už nikdy usmířit a poštlval také papeže a francouzského krále a vévodu Jindřicha Bavorského a krále uherského a krakovského proti nim“.¹³¹ Slova o poštvání králů nejsou jen obrazným vyjádřením, protože se proti tomuto habsbursko-wittelsbašskému spojenectví opravdu vytvořila velmi rychle nová koalice Lucemburků, uherského krále Karla Roberta a polského krále Kazimíra, zpečetěná 3. září 1335 na Visegrádu.¹³² Tě se záhy podařilo narušit rakousko-bavorské spojenectví, když donutili císaře Ludvíka ke smírnému narovnání s králem Janem.¹³³ Ludvík Bavor se tedy musel zdržet přímého nepřátelství. Přesto ale stále podněcoval Habsburky k útokům na českého krále. Ota Habsburský se na jaře 1336 pokusil vojensky napadnout Čechy, nicméně byl poražen, když na pomoc Čechům přitáhl z Tyrol markrabě Karel a z Uher král Karel Robert. Ve druhé polovině roku 1336 naopak český král sebral vojsko a vpadl za podpory krále uherského a krále polského do Rakous. S vojskem rychle protáhl rakouskými zeměmi, přes Tyrolsko až do Bavorska k Landau, načež se vrátil k Českým Budějovicím, kde očekával útok Ludvíka Bavora, jenž se rozhodl k tažení do Čech.¹³⁴ Ke vpádu a bojům nakonec nedošlo, protože v habsbursko-wittelsbašském táboře propukl spor mezi císařem a rakouskými vévody, kteří mu vyčítali laxnost. Nadto se nemohli Habsburkové s Ludvíkem Bavorcem shodnout na císařem požadované zástavě čtyř rakouských měst. Roztržka vyvrcholila Ludvíkovým odtáhnutím

127 HHStA 1335 II 23.

128 CDM VII, č. 51–52, s. 35–37.

129 CDM VII, č. 53, s. 37–39.

130 FRB IV, kniha III, kap. 10, s. 330.

131 Die Chronik des Mathias von Neuenburg, kap. 53, s. 135(B) 372 (WAU).

132 RBM IV, č. 202, s. 78–79, Karel IV: Vita Caroli, s. 29.

133 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 523.

134 FRB IV, kniha III, kap. 12–13, s. 331–333.

zpět do Bavorska, přičemž vyplnil rakouské země.¹³⁵ Tím bylo definitivně rozbito habsburské spojenectví s římským císařem. Rakouští vévodové tedy požádali krále Jana o smír, který byl uzavřen 4. září 1336.¹³⁶ Jednání o míru pokračovala na přelomu září a října ve Vídni, až byl 9. října 1336 uzavřen konečný mír mezi českým králem a Habsburky.¹³⁷ Král Jan se za Lucemburky vzdal ve prospěch Habsburků Korutan a Kraňska a pro svého syna si ponechal jen Tyrolsko. To vedlo k odporu obou králových synů, jejichž jménem mír Jan Lucemburský dojednal, stejně jako k odporu tyrolské šlechty. Ovšem na míru mezi českým králem a Habsburky to nic nezměnilo. Neudržitelnost Tyrolska v lucemburských rukou se definitivně ukázala v roce 1341. Jan Lucemburský tehdy jednal ve Znojmě s Habsburky o finančních závazcích spojených s Korutany.¹³⁸ Ludvík Bavor se zřejmě pod dojmem těchto lucembursko-habsburských jednání rozhodl ukončit lucemburskou moc v Tyrolech. Počátkem listopadu 1341 zinscenoval soudní proces s Janem Jindřichem, při němž bylo rozvedeno Lucemburkovo manželství s Markétou Maultasch¹³⁹ z důvodu údajné impotence syna českého krále.¹⁴⁰ Ještě téhož roku udělil svému synovi Ludvíku Braniborskému dispens ke sňatku s Markétou.¹⁴¹ Tehdy se však již pozornost lucemburské diplomacie obrací k zisku říšské koruny pro Janova syna Karla a lucembursko-habsburské vztahy tak ve 40. letech 14. století směřují ke vzájemné shodě spojené s habsburskou podporou sesazení Ludvíka Bavora a prosazení lucemburské kandidatury na říšský trůn. Jan se ale nikdy se svou prohrou v zápasu o Korutany nesmířil a ještě roku 1342, když se v únoru sešel k tajnému jednání s Albrechtem Habsburským, si na tuto situaci stěžoval. K tomuto jednání přináší Jan z Viktringu zábavnou historku. Oba vládci se nechali k vyjednávání zavřít pouze sami dva do místnosti. Když s jednáním ale skončili, nemohl téměř slepý král najít dveře, a tak se ho chromý vévoda neúspěšně pokoušel navigovat, dokud jim stráž hlídající přede dveřmi neotevřela, když slyšela jejich smích nad situací.¹⁴²

Jak jsme mohli sledovat na předchozích stránkách, vztahy Jana Lucemburského s rakouskými vévody měly bouřlivý vývoj a nabývaly rozličných podob. Je však třeba poznamenat, že se tyto vztahy téměř po celou dobu vlády českého krále Jana vyvíjely na pozadí a jako druhotný efekt jiných politických dějů a diplomatických cílů.¹⁴³ Cílem ani ze strany českého krále ani ze strany Habsburků nebylo nějak roz-

---

135 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 526–528.

136 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 528.

137 HHStA 1336 X 9a–d, RBM IV, č. 334–343, s. 132–138.

138 HHStA 1341 XI 26, CDM VII, č. 364, s. 258–259, Iohannis abbas Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 221.

139 CDM VII, č. 376, s. 269.

140 Iohannis abbas Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 222. Proces je zde špatně datován k roku 1342.

141 Spěváček, J.: Jan Lucemburský a jeho doba, s. 548.

142 Iohannis abbas Victorienensis Liber certarum historiarum, sv. 2, s. 225.

143 Ačkoliv by se mohlo zdát, že takové okamžiky byly, např. pomoc českého krále Otovi Habsburskému

víjet vzájemné vztahy pro jejich samotnou existenci. Když porovnáme diplomatické cíle českého krále vůči rakouským vévodům s jeho ostatními zahraničně politickými aktivitami, nenalezneme v těch česko-rakouských na rozdíl od ostatních vztahů s evropskými panovníky jasnou vizi spojenectví či naopak nepřátelství, která by souvisela s nějakým jednoznačně definovatelným zahraničně-politickým cílem.

V první fázi jsou vztahy nového českého krále a Habsburků ještě před jeho příchodem do střední Evropy předem definovány jeho otcem, římským králem Jindřichem VII. Lucemburským, jehož Habsburkové i přes svůj vlastní neúspěch podporovali. Právě tato vazba Jana na jeho otce je tím, co určovalo vzájemný respekt a pomoc pro mladého krále hlavně ze strany vévodů. V druhé fázi, která začíná smrtí Janova otce a otevírá Habsburkům možnost ucházet se o říšský trůn, se vzájemný postoj Habsburků a Jana Lucemburského mění. Kvůli Janově nejprve vlastní kandidatuře a pak podpoře Ludvíka Bavora, včetně hlasu při volbě roku 1314, se stávají Habsburkové a Lucemburk nepřáteli. Ovšem i toto nepřátelství bylo pouze vedlejším produktem boje o římský trůn a v podstatě vedlejším produktem vztahu Fridricha I. Sličného a Ludvíka Bavora. Tato vyostřená bipolarizace střední Evropy pak nemohla skončit jinak než rozhodujícím válečným konfliktem, a to bitvou u Mühldorfu v září roku 1322. Tehdy se sice jazýček rovnováhy sil přechýlil na stranu Ludvíka a jeho spojence Jana, stále však, a vlastně právě proto, se vzájemný vztah krále Jana a Habsburků odehrával v pozadí vztahu dvou římských králů. Zatímco český král uzavírá s Habsburky 1323 mír na nátlak papeže, který si považuje Jana a jeho diplomatického umění, stejně jako z vlastního zájmu českého krále na zachování pozic a upevnění moci ve svém vlastním království, vznikla další okolnost, která měla formovat tyto vztahy. Tou byla otázka dědictví po Jindřichu Korutanském. Toto dědictví dosažitelné buď přes manželku pro starého vévodu, která by mu konečně dala mužského dědice, nebo přes sňatek s některou z jeho dcer, tedy také potencionální dědičkou, bylo velkou výzvou a příležitostí k rozšíření moci českého krále. Na pozadí snahy o získání Korutan a Tyrolska, které byly lákavou kořistí i pro sousední Habsburky, se pak odehrávala další fáze česko-rakouských vztahů. Tato třetí fáze byla ukončena roku 1330, kdy se konečně českému králi podařilo v boji o Korutany uspět. Skrze slíbené dědictví si taktéž zajistil vytoužený přístup do Itálie. Cílem tedy ani v tomto zápase nebylo porazit Habsburky či se s nimi spojit, ale zajistit si možnost další expanze. A právě tento Janův plán měl za následek, že se dostal do nemilosti svého původního hlavního spojence a podporovatele Ludvíka Bavora. Římský císař se tedy následně stal tím, kdo pobízel habsburské vévody, aby vyhlásili českému králi nepřátelství a válku. Toto nepřátelství přetrvávalo i přes brzké, byť efemérní usmíření Jana Lucemburského s Ludvíkem Bavorem

---

v roce 1328. Ta však byla spíše motivována vlastním cílem a prospěchem rakouského vévody. Dalším sporným bodem by mohla být také protilucemburská aliance a napadení českých zemí v roce 1331. To je ale také třeba interpretovat jako snahu rakouských vévodů zavděčit se Ludvíku Bavorovi a oslabit českého krále, a ne jako cílenou snahu obsadit české území.

a projevil se vznikem tzv. protilucemburské koalice a pokusem napadnout České království. Tato koalice bez vlastního motivu však neměla dlouhého trvání. Po smrti Jindřicha Korutanského se opět vynořila otázka jeho dědictví. Římský císař do ní zasáhl v roli spojence rakouských vévodů a zároveň jako otevřený nepřítel českého krále. Na pozadí tohoto nepřátelství se odehrávala i pátá fáze těchto vztahů. Nejprve visehradská koalice složená proti spolenectví Wittelsbachů a Habsburků donutila Ludvíka Bavora ke smíru. Habsburský neúspěšný pokus o vpád do Čech byl záhy potrestán Janovým tažením do Rakous, které však nemělo za cíl porazit či podmanit si habsburská území, ale pouze ukázat sílu českého krále a odradit Otu Habsburského od dalších pokusů o napadání Janových zemí. Po tomto tažení, které skončilo v Dolním Bavorsku díky podpoře Janova spojence, vévody Jindřicha Dolnobavorského, a díky roztržce ve vojenského táboře mezi Habsburky a Ludvíkem, které skončilo Bavorovým pleněním rakouského území, neměli už Habsburkové na výběr. Podporu ze strany římského císaře ztratili a na realizování samostatné politiky vůči českému králi neměli dost sil. Jan Lucemburský měl v té době již v úmyslu uskutečnit věc mnohem vyšší politické sféry, kterou byl zisk římského trůnu pro svého syna, a proto ani on neměl zájem s Habsburky bojovat, ba naopak. Pro nový boj o říšskou korunu si je proto přivázal novým spolenectvím k sobě a jejich vzájemný vztah se opět odehrával na pozadí úplně jiné politické hry.

Vzájemné politické působení českého krále a rakouských vévodů za vlády Jana Lucemburského tedy nemělo vlastní jedinečné cíle, jak tomu bylo například za Albrechta I. Habsburského v době před nástupem Jana na český trůn. Tehdy šlo jednoznačně ze strany římského krále a rakouského vévody o snahu získat České království pod svou nadvládu. Analyzované vztahy s rakouskými vévody se naopak rozvíjely na pozadí jiných politických cílů Jana Lucemburského, kterými byly ovlivňovány.

Johann von Luxemburg und die österreichischen Länder. Diplomatische Fortgänge und Ziele des böhmischen Königs

Der Artikel beschäftigt sich mit den Fortgängen und Zielen des böhmischen Königs Johann von Luxemburg (1310–1346) im Rahmen seiner aussenpolitischen Beziehungen zu Herrschern der österreichischen Länder. Weil in Vergangenheit schon eine Studie über die Beziehungen des Königs Johann zu Herzögen von Tirol und Kärnten aus Menhard-Familie, v. a. zu Heinrich von Kärnten, aufgearbeitet wurde, konzentriert sich dieser Artikel auf die Beziehung zwischen König Johann und Familie Habsburg. Bevor möglich wurde, zu Bewertung der diplomatischen Fortgänge und aussenpolitischen Zielen des böhmischen Königs hinzutreten, wurde zuerst notwendig, den Lauf der beidseitigen Beziehungen erwähnter Herrscher und seine Interaktionen zu schildern. Die Zusammenfassung wurde in fünf Zeitspannen geteilt, jede von denen wurde aufgrund der beidseitigen Machtposition charakterisiert und zugleich durch ein Durchbruch-Ereignis begrenzt. Aufgrund der Analyse einzelner Zeitspannen wird konstatiert, dass trotzdem die Beziehungen zwischen Johann von Luxemburg und den österreichischen Herzögen eine stürmische Entwicklung gehabt haben und verschiedene Formen angenommen haben, zu ganzer Regierungszeit Johanns von Luxemburg sich nur im Hintergrund und als Nebeneffekt anderer politischen Handlungen entwickelt haben (z. B. Kampf um Reichskrone). Bei der Analyse der diplomatischen Zielen des böhmischen Königs gegenüber die österreichischen Herzöge finden wir also, im Vergleich zu anderen aussenpolitischen Aktivitäten, in böhmisch-österreichischen Beziehungen keine klare Allianzlinie oder umgekehrt eine Feindseligkeit, die mit einem klaren eindeutig definierten aussenpolitischen Ziel zusammenhängt. Die böhmisch-österreichischen Beziehungen zur Zeit der Regierung Johanns von Luxemburg kann man also als wechselseitige ad hoc im Rahmen der breiteren politischen Handlungen im Reich charakterisieren. Einen Teil der Studie bildet die Beilage – Verzeichnis der Urkunden, die mit Johann von Luxemburg verbunden werden und die in österreichischen Archiven aufbewahrt werden.

John of Bohemia and Austrian lands. Diplomatic methods and goals of King of Bohemia

The paper is focused on diplomatic methods and goals of the King of Bohemia John the Blind (1310–1346) in the framework of his foreign policy towards rulers of Austrian Lands. Since a paper dealing with relations of John of Bohemia to dukes of Tyrol and Carinthia from the House of Menhard (represented especially by Henry of Carinthia) has already been published, this study concentrates on the John's relation to the House of Habsburg. Before the actual diplomatic techniques and foreign policy goals of the King of Bohemia were analysed, it was necessary, at first, to outline the development of mutual relations of the respective rulers and their interactions. This summary was divided into five stages, each was characterised by power position of both sides and defined by some turning moment. Based on analysis of these stages, it was

observed that, despite the tumultuous development and various changes, the relation between King John of Bohemia and the Dukes of Austria evolved, almost during all the reign of the Bohemian king, merely at the background of other important political intrigues (e. g. the struggle for the Imperial Crown), mostly as their secondary consequence. When analysing the diplomatic goals of the Bohemian king towards Austrian dukes, a clear line of alliance or animosity that could be linked to a definite foreign policy goal is hard to find, unlike in other foreign policies. The Bohemian-Austrian foreign relations under the rule of John of Bohemia can be, therefore, characterised as volatile, dependent on an ad hoc context of political situation in the Holy Roman Empire. The paper is amended with a list of charters connected to King John of Bohemia that are housed in the Austrian archives today.

Příloha

Seznam listin uložených v rakouských archívech týkajících se Jana Lucemburského

Překládaný soupis listin zachycuje listiny týkající se Jana Lucemburského uložené dnes ve fondech státních a městských archivů¹⁴⁴ Rakouské republiky.

Haus- Hof- und Staatsarchiv			
signatura	datum	regest	Edice
	místo		
1311 VI 13	15. 6. 1311	Souhlasné stanovisko římského císaře Jindřicha VII. k dohodě mezi Janem, českým králem, a Fridrichem, vévodou rakouským, kvůli Markrabství moravskému a Chebu.	
	V táboře před Brescií		
1312 VII 25	25. 7. 1312	Vidímát biskupa Bernharda z Pasova dvou listin Jana Lucemburského: 1) Spojenectví Jana, českého krále, s Fridrichem a Leopoldem, vévody rakouskými, na 4 roky s pomocí proti komukoliv kromě Karla, krále uherského; 2) Dlužní úpis Jana, českého krále, vévodům rakouským na 1200 hřiven pražských grošů, kterými se oni jemu zaručili za Cunzelmana z Ulmu.	
	Sine loco		
1313 II 20	20. 2. 1313	Jan, český král, uděluje jako říšský vikář arcibiskupu Weichardu ze Salzburgu osvobození od cla v Gmunden, Waterdorf a Werfen a na jiná arciklášterní místa.	
	<i>Flugusta</i>		
1317 XII 27	27. 12. 1317	List Jindřicha z Lipé a dalších pánů české a moravské šlechty, v němž píší, aby jim římský král a jeho bratři, vévodové rakouští, zachovali svou přízeň a proti Janovi, českému králi, jim pomohli a s ním se žádným způsobem nechtěli spojit.	RBM III, č. 408, s. 163
	Videň		
1319 V 3	3. 5. 1319	Jan, český král, dává Janu z Klingenbergu moravskou ves Mladoňovice, kterou předtím držel Beneš z Vartenberka.	CDM VII, č. 198, s. 808
	Praha		
1320 II 22	22. 2. 1320	Arcibiskup Balduin Trevířský postupuje polovinu svých příjmů Janovi, českému králi, na pokrytí jeho dluhu 35 000 marek, který má u Ludvíka Bavora.	
	<i>Pinguie</i>		
1322 XI 3	3. 11. 1322	Jan Lucemburský ustanovuje v moravské vsi „Vreting“ ⁶⁶ trh.	CDM VII, č. 211, s. 816
	Praha		

¹⁴⁴ V dalších rakouských archívech např. zemských či vybraných klášterních nebyly nalezeny relevantní prameny.

1323 IX 18	18. 9. 1323	Jan Lucemburský, český král, se domlouvá s rakouskými vévody na tom, jak mají být nahrazeny škody, které způsobili čeští šlechtici.	RBM III, č. 909, s. 356
	Göding		
1324 IV 25	25. 4. 1324	Plná moc Jana, českého krále, pro Arnolda z Pittingenu a Bernarda z Cimburka na uzavření manželství, za prvé mezi vévodou Jindřichem Korutanským a Janovou příbuznou Beatrix a za druhé mezi Janovým synem a vévodovou dcerou.	RBM III, č. 977, s. 382
	Lucemburk		
1324 VII 1	1. 7. 1324	Listina Arnolda z Pittingenu a Bernarda z Cimburka, že Jan, český král, odpřisáhl, že ve všech bodech dodrží mír mezi ním a vévody rakouskými, který byl skrz ně vyjednáán.	
	před Monselice		
1324 VII 2	2. 7. 1324	Jan, český král, vydává listinu o uzavřených manželských dohodách mezi Jindřichem Korutanským a královnou příbuznou Beatrix Savojskou, stejně tak jako mezi vévodovou dcerou Markétou a královým synem Janem Jindřichem.	RBM III, č. 998, s. 382
	Monselice		
1328 I 9	9. 1. 1328	Obranně-útočný spolek mezi Janem, králem českým, a Janem III., vévodou lotrinským, brabantským a limburským.	
	Sine loco		
1328 VIII 15	15. 8. 1328	Přísežný slib více českých šlechticů pomáhat naplňovat mír učiněný mezi jejich králem Janem a vévodou Jindřichem Korutanským. Tento slib se vztahuje i na případné děti českého krále Jana.	
	Brno		
1330 V 9	9. 5. 1330	Jan Lucemburský, český král, uzavírá s rakouskými vévody dohodu o přátelství a podpoře proti komukoli s výjimkou církve, Říše a uherského krále.	RBM III, č. 1636, s. 639.
	Landau		
1330 IX 16	16. 9. 1330	Jan, český král, slavnostně slibuje, že všemu lidu, šlechtě i měšťanům a poddaným zachová jejich původní práva, pokud na něj spadne poručnictví po smrti Jindřicha Korutanského.	RBM III, č. 1691, s. 660
	Innsbruck		
1330 XII 9-16	9. 12. 1330 – 16. 12. 1330	Jan, český král, vystavuje Beatrix Savojské dlužní úpis na 5 000 florénů.	
	Sine loco		
1330 IX 18a	18. 9. 1330	Jan, český král, zlistuje, že 40 000 stříbrných marek pražské váhy, které dluží Jindřichu Korutanskému, kdykoliv jemu nebo komukoliv poslanému, kdo se bude moci prokázat touto listinou, bude zaplaceno v městě Řezně.	
	Innsbruck		
1330 IX 18b	18. 9. 1330	Jan, český král, ujišťuje Markétu, manželku svého syna Jana Jindřicha, že dostane své věno 5 000 hřiven pražských feniků z města a pevnosti „Bysantzi“.	RBM III, č. 1696, s. 662
	Innsbruck		
1330 XII 18	18. 12. 1330	Jan, český král, vystavuje Beatrix Savojské dlužní úpis na 100 marek feniků meránské mince.	
	Innsbruck		

1332 VI 20	20. 6. 1332	Walram, arcibiskup kolínský, Adolf, biskup z Lutychu, Jan, český král, Vilém, hrabě z Jülichu, Ludvík, hrabě z Looz, Jan, vévoda z Namuru, Jan z Hennegau, a Vít z Namuru povolávají Filipa VI., francouzského krále, jako rozhodčího v jejich sporu.	
	blízko Compiègne		
1332 XII 6	6. 12. 1332	List Karla Roberta, uherského krále, Janovi, českému králi, že onen Janovi po navrácení hradů „ <i>Berench</i> “ a „ <i>Weissenkirch</i> “ od vévodů rakouských Albrechta II. a Oty z toho důvodu daný závazek Janovi smaže.	
	Visegrád		
1332 XI 23	23. 11. 1332	Karel Robert, uherský král, potvrzuje mír mezi Janem, českým králem, a vévody rakouskými Albrechtem a Otou.	RBM III, č. 1961, s. 761.
	Visegrád		
1333 X 6	6. 10. 1333	Ješek, probošt vyšehradský a kancléř, Petr z Rožmberka, Těma z Koldic, Vilém z Landštejna, Jindřich z Lipé a Ota z Bergova se zaručují Jindřichu Korutanskému za podíl na 40 000 markách, na které Karel, nejstarší syn Jana Lucemburského, jménem svého otce uzavřel smlouvu, aby všechno slíbené bylo vykonáno.	CDM VII, Abt. III, č. 297, s. 872
	Meran		
1334 VII 30a	30. 8. 1334	Rozhodnutí francouzského krále Filipa VI. ve sporu mezi Janem III., vévodou lotrinským, z jedné strany a Janem, českým králem, a početnými vysoce urozenými pány z druhé strany.	
	Amiens		
1334 VII 30b	30. 8. 1334	Rozhodnutí francouzského krále Filipa VI. ve sporu mezi Janem III., vévodou lotrinským, z jedné strany a Janem, českým králem, a početnými vysoce urozenými z druhé strany, že všechna vzniklá spojenectví v tomto sporu jsou anulována. Rovněž mají být propuštěni všichni zajatci a přísahy, které v rámci tohoto sporu složila města, jsou neplatné.	RBM IV, s. 28, č. 82
	Amiens		
1335 II 23	23. 2. 1335	Markraběte Karel zastavuje jménem svého otce Jana, českého krále, rakouskému vévodovi Otovi město Znojmo za 10 000 marek, které jsou věnem vévodovy manželky a Karlovy sestry Anny.	CDM VII, č. 38, s. 31
	Znojmo		
1335 XII 13	13. 12. 1335	Jan, český král, vysvětluje, že nikdy nepřemýšlel o tom, že by postoupil vévodství Korutany a hrabství Tyrolsko za Markrabství braniborské.	RBM VI, č. 242, s. 93
	Praha		
1336 III 20	20. 3. 1336	Ulrich z Taufers slibuje Janovi, českému králi, jeho synu Karlovi, markraběti moravskému, Janovi, vévodovi korutanskému, a také Markétě, jeho ženě, sloužit s pevnostmi „ <i>Hewnhau</i> “ a „ <i>Utenheim</i> “ v „ <i>Pusterthal</i> “.	RBM VI, č. 283, s. 11
	Tyrolsko		
1336 X 9a	9. 10. 1336	Jan Lucemburský, český král, slibuje vévodům rakouským Albrechtovi a Otovi větší přátelství, pokud mu budou nápomocni v případě, že nastane nová volba císaře.	RBM VI, č. 335, s. 133
	Enže		

1336 X 9b	9. 10. 1336	Jan Lucemburský, český král, slibuje za sebe i za své syny Karla a Jana Jindřicha rakouským vévodům, že v případě, že by je římský král napadl v jejich zemích, přispěchají jim hned na své náklady na pomoc.	RBM VI, č. 336, s. 133
	Enže		
1336 X 9c	9. 10. 1336	Spolek Karla Roberta, uherského krále, Jana, českého krále, vévodů rakouských Albrechta a Oty a markraběte moravského Karla proti komukoliv.	RBM IV, č. 334, s. 132
	Enže		
1336 X 9d	9. 10. 1336	Jan Lucemburský, český král, prohlašuje, že zachová všechna práva pro sebe, svého syna Jana, jeho manželku Markétu a její sestru, dceru vévody Jindřicha Korutanského, a pro všechny jejich dědice k vévodství Korutany, Kraňsko a Marka.	RBM IV, č. 337, s. 133
	Enže		
1336 XII 22	22. 12. 1336	Jan, český král, dává Volkmanu z Purchtalu za jeho věrné služby spojené s věnem jeho dcery Elišky 200 marek pražských ze cla v Lugu nebo pokud to neobdrží od krále, má je obdržet z purkrabství tyrolského.	RBM IV, č. 358, s. 144
	Schärding		
1336 XII 23	23. 12. 1336	Jan, český král, se připojuje ke slibu svého nejstaršího syna Karla, svého mladšího syna Jana a jeho manželky Markéty, že se zasadí, aby vévodství tyrolské a vše, co k němu patří i s údolím řeky Inn, nebylo ani směněno ani prodáno, a nedopustí, aby se tak stalo.	RBM IV, č. 360, s. 144
	Pasov		
1337 XI 11	11. 9. 1337	Karel Robert, král uherský, přistupuje k spolku mezi Janem, českým králem, a Albrechtem a Otou, rakouskými vévody, který byl uzavřen 6. října 1336.	RBM IV, č. 468, s. 190
	Poznaň		
1337 XII 13	13. 12. 1337	Jan, český král, a Raul, vévoda lotrinský, uzavírají smlouvu o sňatku Václava Lucemburského a Markéty, sestry vévody Raula.	
	Sine loco		
1339 III 16	16. 3. 1339	Markéta, vévodkyně korutanská, potvrzuje Otu z Aue na jeho místě, které mu Jan, český král, svěřil jako léno.	
	Tyrolsko		
1339 XII 11	11. 12. 1339	Albrecht a Meinhard, vévodové z Gorice, uzavírají spolek s Albrechtem, vévodou rakouským, o tom, že jemu a svým bratrancům, vévodům Leopoldovi a Fridrichovi, budou pomáhat proti komukoliv s výjimkou říše, ale zvláště proti králi českému.	RBM IV, č. 753, s. 293
	Štýrský Hradec		
1341 XI 26	26. 11. 1341	Jan, český král, prohlašuje, že rakouští vévodové mu nebudou muset zaplatit 10 000 marek nebo zastavit Laa a Weidhofen, dokud nebudou Janem, vévodou tyrolským, jeho ženou a její sestrou potvrzeny listiny o zřeknutí se Korutan.	RBM IV, č. 1033, s. 414
	Znojmo		
1346 VII 3	3. 7. 1346	Jan, český král, a vévoda lotrinský Raul souhlasí, že se skutečně sňatek mezi Václavem Lucemburským a Markétou Lotrinskou.	
	Sine loco		
1346 X 7	7. 10. 1346	Jan, český král, poukazuje sumu peněz Janu „ <i>de Fopničeno</i> “.	
	pničeno		

Stadtarchiv Innsbruck			
U-45	19. 9. 1330	Král Jan slibuje městu Innsbrucku, že v případě, že se stane správcem zemí Jindřicha Korutanského, potvrdí městu všechna privilegia.	RBM III, č. 1699, s. 663
	Innsbruck		
U-69	11. 10. 1340	Král Jan osvobozuje město Innsbruck od všech běžných daní kvůli ničivému požáru na dobu 10 let pod podmínkou, že budou znovu postaveny věže a „wer“ na městských hradbách.	
	Hall in Tirol		
Stadtarchiv Hall			
ABT III/380	21. 9. 1330	Jan, český král, potvrzuje za sebe i za svého syna Jana Jindřicha, že pokud on nebo jeho syn získají správu nad zeměmi Jindřicha Korutanského, potvrdí hallským měšťanům všechna jejich privilegia, tak jako to dělali všichni vládci už od Meinharda.	RBM III, č. 1701, s. 666
	Hall in Tirol		
ABT III/383	4. 5. 1335	Jan z Čech [Jan Jindřich] a jeho manželka Markéta potvrzují, že hrad a město Hall s hradbami a jinými církevními statky převzali po smrti Jindřicha Korutanského a budou od Jana, českého krále, požadovat odškodnění.	
	Sine loco		